

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

IV. De Conscientia probabili, & an ipsam licitè sequi possimus?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

citatos textus Juris : nam exactior illorum Capitulorum explicatio spectat ad Interpretes Juris Canonici.

Corollaria
practica.

36. Et haec tenentur dicitur, si quis dubitat, utrum aliqua actio sit peccatum nec ne, videt autem, omittendo talem actionem nullatenus se peccaturum, quod is teneatur perseverante tali dubio abstinere ab illa actione; alioquin enim peccaret. Quod si verò Conscientia dubia existat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipsa actio sit peccatum, aut potius ejus ommissio. tunc tutior pars sic debet eligi, quod dubitans adhibeat diligentiam, quam potest, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet consilium à doctioribus, vel ex se discurrendo, Deumque rogando, ut se dignetur illuminare: hoc enim est tutius, utpote cum in depositione talis Conscientiæ dubiæ nullum subit periculum peccandi. bene tamen in executione aut omissione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte possit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali sibi apparet; quia hæc censetur tutior in tali casu, juxta illud commune dictum (& habetur can. *Duo mala.* & can. *Nervi. dist. 13.*) *Ex duobus malis minus est eligendum*, & tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆSTIO IV.

De Conscientia probabili, & an ipsam licite sequi possimus?

37. **P**ræfens Quæstio est una ex utilissimis, imò & nobilissimis, quæ occurrunt in Tractatu de Actibus Humanis: quia verò ipsa ob sui nobilitatem, simulque copiam materiarum, longiori indiget discussione, ne ejus prolixitas pariat confusionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid sit Conscientia, & Opinio probabilis?

Conscientia
probabilis,
quid?

38. **C**ONCL. I. *Conscientia probabilis*, quæ etiam *opiativa* dicitur, est iudicium practicum intellectus, quo quis ex gravi, licet non penitus certo fundamento, assentit &

& adhæret uni parti determinatè, sed cum formidine de opposito. Ita in re communis. Differt inprimis à Conscientia *contra* seu recta, quòd hæc relinquat intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conscientia probabilis, utpote quæ habetur cum formidine de opposito. Differt etiam à Conscientia *dubia*, utpote quæ neutri parti determinatum præbet assensum, sed manet anceps ac suspensa intra utramq; contradictionis partem; non sic Conscientia probabilis, utpote quæ determinatè assentit uni parti ex fundamento probabili, licet cum formidine de opposito.

39. Dicitur noranter, licet cum formidine de opposito: nam cum illud fundamentum non sit omnino evidens, sed probabile tantum, potest ipsi subesse falsum. Cæterum per hanc formidinem de opposito tollitur quidem firmitas assensus, non autem ejus determinatio: adhuc enim intellectus determinatè assentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licet non adeò firmiter, prout fit in Conscientia recta. Quòd si verò intellectus in re morali formet iudicium circa honestatem, malitiam, aut indifferentiam actus, vel objecti, duntaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conscientia probabilis, sed improbabilis & temeraria.

40. Quantum attinet ad alteram partem Quæstionis, necessariò prorsus præmittendam, eò quòd Conscientia probabilis sequatur ad Opinionem probabilem, sicut assensus Conclusionis ad assensum Præmissarum; quænam in specie Opinio censeri debeat probabilis, prout secernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor est: quot enim capita, tot sententiæ, & qui alicujus opinionis assertor est, illi veram probabilitatem assignat. Quinimò jamjam cruda illa quorundam assertio cœpit in auribus prurire, quòd unius aut alterius Auctoris dictum fundet Opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculosa sanè fuit, non immeritò eandem Sedes Apostolica rejiciendam censuit, dum Alexander VII. inter alias Propositiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.* Hac itaque propositione dimissâ, sic

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa censetur, quæ gravi nititur fundamento, licet non penitus certo, si- mulque nullam contra se habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque dissentit Ari- store.

Est cum formidine de opposito

Diversitas sententiarum in judicando, quæ Opinio sit probabilis.

Opinio probabilis, quæ?

G

store.

storeles *i. Top. cap. 1.* ubi ait : *Probabilia sunt, quae videntur omnibus, aut pluribus, vel sapientibus omnibus, aut plurimis.* Praefertim autem ad hoc, ut Opinio censeri possit probabilis, requiritur, quod non sit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctae Matris Ecclesiae, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimum Doctorum consensum: nam Opinio in aliquo horum deficiens, non tam Opinio censeri debet, quam Haeresis, vel Error, aut Temeritas.

Opinio probabilis probabilitate intrinseca, vel extrinseca, quid?

42. Ceterum quia grave illud fundamentum, cui Opinio probabilis innititur, duplex esse potest, intrinsecum videlicet, atque ex ipsa rei natura, effectibus & circumstantiis ipsius desumptum; & extrinsecum, nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate depromptum: hinc dupliciter poterit Opinio quaedam operanti esse probabilis, scilicet vel probabilitate intrinsecâ, vel probabilitate saltem extrinsecâ. *Opinio probabilis probabilitate intrinsecâ* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione; id est, ex principiis intrinsecis talis propositionis, qualia sunt causae, vel effectus ipsius, aut definitio, vel circumstantiae, aut quid simile. *Opinio probabilis probabilitate extrinsecâ* censetur ea, quae habetur ab auctoritate; id est, à gravitate atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potissimum habet locum respectu Idiotarum: & hominum minus peritorum, qui rationes intrinsecas examinare, atque de ipsis iudicium ferre non possunt: quibus proinde ad prudenter & rationaliter, sicque ad probabiliter operandum, sufficit, si à Viro docto, prudenti, pioque intelligant, hoc sibi licere. Quinimò etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valde periti, & timoratae conscientiae, majoris esse ponderis, quam esset ratio aliqua verisimilis ceteroquin ad probabilitatem sufficiens, inter alios notat Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. n. 8.* cum auctoritas tanti Doctoris, & qui rem mature examinasse, probeque intelligere censetur, non sit leve fundamentum.

Est alia magis, alia minus probabilis, & causa,

43. Insuper quia fundamentum illud, cui innititur Opinio probabilis, potest esse maius & minus, seu magis minusque grave; hinc sequitur, inter Opiniones probabiles dari latitudinem: Ex his enim alia est probabilior, quae videlicet firmiori fulcitur fundamento, efficacioribusque firmatur rationibus; alia minus probabilis, quae licet habeat fundamentum ad probabilitatem sufficiens, non tamen tam firmum, ut altera Opinio. Tutior autem Opi-

Opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & potest bene accidere, quod Opinio aliqua sit tutior, non tamen probabilior, imò minus probabilis. Exemplum sit in ea Quaestione, an furripiens rem proximi in extrema necessitate, teneatur ad restitutionem, si ad pinquiores fortunam pervenerit: nam in hoc casu tutius erit restituere, quia restituendo nequit committi peccatum: nihilominus opposita sententia, negans obligationem restituendi, est probabilior, eò quod jure poli in extrema necessitate sint omnia communia.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propositio novissime damnata ab Innocentio XI. estque ordine 3. & sic sonat: *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitate finibus non exeat, consisti aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Per Probabilitatem quantumvis tenuem, quid intelligatur?

Resp. I. Hæc Propositio damnatur à Pontifice, sicut jacet, prout in principio sui Decreti monet idem Pontifex: unde cum primis rejecta est sententia, quæ indefinitè, atque in omni casu & materia, licitam esse sequelam Opinionis probabilis asserit.

45. Resp. II. Quænam sit Opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymondus Lumbier tom. 3. *Summa*, à num. 1737. distinguit duplex genus Opinionum probabilium, eò quod aliæ sint certò probabiles, & aliæ sint probabiliter probabiles; & addit, per Opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ solum sunt probabiliter probabiles: id ipsum sentit Emmanuel de Filguera in *Lucerna Decretali*, in *exposit. 3. Proposit. Innocentij XI.* Et hi Authores per Opinionem certò probabilem volunt intelligi eam, quæ est intrinseca ex fundamentis, quibus innititur; vel ex Doctoribus, si existat extrinseca, qui eam tuentur, imò & ex contrariis eam probabilem vocantibus: unde talis Opinio certitudinem tribuit sive eam sequenti, sive consulenti; quòd sit probabilis. Probabilitas probabiliter talis duntaxat desumitur communiter ex paucis Doctoribus eam Opinioni tribuentibus, sed ab alijs plerumque probabilis non censetur: & addunt, quòd ejusmodi Opinioni probabiliter tali nefas sit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, sed tantum dubium.

Sententia Raymundi Lumbier.

46. Econtra Joannes de Cardenas, in *Crisi Theologica*, ad Propositionem III. Innocentij XI. cap. 5. n. 34. ait, quòd opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur,

Sententia Joannis de Cardenas.

non sit ea, quæ est probabiliter probabilis (qui enim format iudicium probabile de probabilitate Opinionis, non habet dubium practicum de illa, sed potius iudicium reflexum certum) sed illa, quæ quamvis habeat probabilitatem apparentem, plures tamen Viri sapientes dubitant de eius probabilitate. Sive, ea (inquit) censetur opinio tenuiter probabilis, de cuius probabilitate merito dubitatur : unde Opinio tenuis probabilitatis in idem recidit, ac Opinio dubiæ probabilitatis ; quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars est amplectenda. Plura de his citatus Cardenas : nobis in progressu non est sermo de Opinionibus tenuiter duntaxat probabilibus.

§. II.

An sit licitum sequi Sententiam probabilem etiam in concursu probabilioris & tutioris ?

Quæstiones
aliae versan-
tes circa ho-
nestatem
actûs, aliæ
circa Ma-
teriam fa-
cti, quæ ?

47. **A**Dvertendum, quòd quantum ad propositum, aliæ Quæ-
stiones versentur circa honestatem actûs, quæ solet vo-
cari *Materia juris* ; & aliæ circa naturam, conditionem
seu validitatem actûs, quæ dici solet *Materia facti*, ut notat Ma-
strius 2. *Sentent. disp. 5. n. 142.* & in *Theolog. Mor. disp. 1. num. 73.* Quæ-
stiones circa honestatem actûs versantes dicuntur illæ, in quibus quæ-
ritur, an hæc vel illa actio sit licita & honesta, ita ut absque pec-
cato fieri possit : puta, an vir sexagenarius teneatur ad jejunium
Ecclesiasticum ? an Clericus voluntariè distractus sub recitatio-
ne Horarum Canonicarum, satisfaciat ? an in die Festo licitum
sit pingere ? ac huiusmodi. *Quæstiones versantes circa validitatem,
naturam, seu conditionem actûs* hoc est, circa Materiam facti, cen-
sentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur : puta, utrum
Baptismus aquâ rosaceâ collatus sit validus ? utrum hæc, vel
illa medicina sit infirmo profutura ? an hæc pars litigantium in
Iudicio habeat justam causam ? in quarum prima quæritur de
validitate actûs sive Baptismi, in secunda de natura seu virtute
medicinæ, & in tertia de conditione causæ.

Notabile
discrimen
inter utras-
que.

48. Est autem inter Quæstiones prioris & posterioris generis,
notabile discrimen : siquidem honestas actûs proximè dependet
totaliter à prudenti iudicio operantis. cui si actus est conformis,
hoc ipso bonus est ac honestus ; si difformis, malus. Ratio est : quia
Con-

Conscientia est proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de se est potentia cæca, dicitur, quid sit agendum vel fugiendum: unde fit, quod si actus est conformis Conscientiæ practicæ rectæ, licet forsan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non sit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam.

49. Secus est de Quæstionibus posterioris generis, seu quæ versantur circa Materiam facti: etenim actus non desumit suam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio nostri intellectus, quantumvis prudenti, sed vel ex natura sua intrinseca, vel ex ordinatione aut institutione extrinseca alterius. Sic enim medicina, si à parte rei & ex intrinseca natura sua non est proficua, sed nociva, nil proderit infirmo, imò ipsum occidet, non obstante judicio probabili Medici, existimantis eam profuturam. Similiter causalitantis in Judicio non est justa ex eo, quia eam Judex probabiliter censet justam, sed quia ipsa à parte rei, & secundum Legum ordinationem talis est. Sic pariter Baptismus aquâ rosaceâ collatus non valebit ob probabile judicium Ministri, arbitrantis ipsum valiturum, si reverà talis non est ex institutione Christi. Et hinc non mirandum, quod diverso modo de his, ac de prioribus in progressu simus locuturi: nam sequendo Sententiam probabilem circa honestatem actus, nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni; secus accidit in Materia facti, ubi ex sequela Opinionis minus probabilis relictâ probabiliori ac tutiori, incurritur magnum periculum nocuenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, si forsan à parte rei Opinio illa non subsisteret. His prænotatis sit

50. CONCL. I. Potest homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licet se conformare Conscientiæ seu Opinioni verè probabili. Hæc Conclusio sic absolutè prolata, ac præscindendo à quacunque probabilitate Opinionis oppositæ, est ferme omnium Theologorum, imò & Jurisperitorum, prout fatetur Prosper Fagnanus in cap. Ne innotaris, num. 45. de Constitutionibus. quamvis ipse postmodum contrariam sententiam teneat. Ratio est: quia, ut aliquis licet & honestè operetur, sufficit, quod quis regulam rectæ rationis sequatur: sed hoc fit sequendo Sententiam verè probabilem; hæc etenim non ex levi, sed gravi fundamento authoritatis, vel rationis concipitur; ergo. Confirmatur: quia, cum in moralibus haberi semper non possit

Quod amplius de-
trahitur.

Licitum est,
in rebus
moralibus
se conformare
Conscientiæ
verè proba-
bili.

omnimoda certitudo per rei evidentiam, consequenter sufficit certitudo ex probabilibus desumpta, alioquin vix quidquam rectè ageretur, propter incertitudinem rerum practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1690. inter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 3. non immeritò damnavit: *Non licet sequi opinionem, vel inser probabiles probabilissimam.*

Frustra post
factam in-
quiritur sen-
tentia pro-
babilis.

§1. Obiicietamen. Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinsecùs infixam, non est certum; ergo neque potest habere moralem certitudinem, & consequenter neque esse regula recta nostrarum actionum. Resp. antecedens esse verum speculativè, non autem practicè; prout in simili dictum est supra n. 33. & seqq. de Dubio speculativo, & practico: hinc taliter distincto antecedente, negatur consequentia. Solum hic vitandus quorundam abusus, qui post actum jam perpetratum ad medendum remorsibus Conscientiæ suæ student Casibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quæ suo desiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Herinex *disp. 4. de Conscientia, quæst. 3. n. 25.*) planè est medicinam sperare post mortem: nam attendendum est dictamen Conscientiæ antecedens, quod direxit operationem, non aliud subsequens, utpote, quod actum jam præteritum practicè nequaquam dirigit.

Ex proposi-
tionibus
æquè pro-
babilibus,
& circa ho-
nestatem
actûs ver-
santibus,
potest eligi
quælibet
pro libitu.

§2. CONCL. II. Insuper, quando duæ occurrunt Opiniones æquè probabiles circa honestatem actûs versantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ita communior Doctorum, præsertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. num. 121. & seqq.* Ratio desumitur tum ex dictis n. 50. Tum ex eo: quia quando utraque opinio est æquè probabilis (non enim repugnat, quòd intellectus humanus ex diversis principiis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æquè probabilem) non est major ratio, cur quis unam potius sequi teneatur, quam alteram; ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obstat, quòd alterutra contradictionis pars à parte rei sit falsa. Quia hoc ipso, quòd ejus falsitas determinatè non cognoscatur, neque moraliter cognosci possit, eà etiam per errorem electà non violaretur formaliter præceptum aliquod, etsi materialiter contra illud ageretur; quòd stante ejusmodi Conscientiâ verè probabili, culpâ vacat ob rationes dictas.

Ind & Obi-
cio verè

§3. CONCL. III. Loquendo de actibus quantum ad eorum honestatem spectatis, etiam in concursu probabilioris & tutio-

ris,

ris, licet potest eligi Opinio verè quidem, sed minùs probabilis, ^{quidem?} ^{sed minùs} ^{probabilis,} ^{relictà pro-} ^{babiliori &} ^{tuciori.} minùsque tuta; quamvis hoc non semper expediat. Ita communior Theologorum, præsertim Recentiorum, et si Canonistæ, atque non pauci alij teneant contrarium. Ratio est. Tum quia, qui juxta Opinionem verè probabilem operatur, non temerè, sed prudenter operatur; ergo non peccat, cum honestas actûs proximè dependeat à prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantum ad eorum honestatem spectatis, qui se conformat dictamini Conscientiæ verè probabilis, non exponit se ulli periculo inferendi aliquod nocumentum, sive sibi, sive proximo, ex dictis n. 48. & seqq. Tum quia Summi quoque Pontifices quandoque secuti sunt Opinionem probabilem, relictà probabiliori, actuciori, prout inter alios refert Bernardus Sannig tom. 1. Schola Theologica, tract. 7. distinct. 5. q. 3. num. 7. rectè n. 4. præmittens, hanc Sententiam non esse revocatam per novissimum Decretum Innocentij XI. 2. Martij, 1679. emanatum. Et hoc ipsum patet ex verbis citati Decreti; partim quia circa initium ipsius Pontifex expressè declarat, se damnare propositiones ibi contentas, sicut jacent: partim quia prima & tertia propositio, quæ ad propositum præ cæteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de Opinionibus, quantumvis tenuis probabilitatis; quales absit defendere, ut supra n. 40. & 44. & seqq. notatur.

54. Additur notanter in Conclusionem, *quamvis id non semper expediat.* Tum quia non omnia, quæ licent, semper expediunt, ^{Quamvis} ^{id n. n sem-} ^{per expediat.} juxta illud D. Apostoli 1. Corinth. 6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Tum quia, ut Doctor Subtilis in 3. dist. 25. q. 1. §. sed hic occurrunt, rectè monet, *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primò est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat, quòd non licet sic mercari, & alius dicat, quòd licet, tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare, quousque veritas pateat.* Hæc ille, per ly, *tutius est*, hanc partem optimè consulens. sed eam sub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam quòd præmissa Conclusio locum habere non possit quoad propositiones circa Mysteria Fide Divinâ credenda formatas. Ratio huius est: quia Conclusio solùm loquitur de propositionibus verè probabilibus: atqui circa Mysteria, quæ Fide Divinâ credenda sunt, propositio falsa in concursu alterius, jam cognitæ ut probabilioris, nunquam potest habere rationem propositionis verè probabilis; prout infra suo loco (c) dicetur. ^{Neque lo-} ^{cum habeat} ^{quoad pro-} ^{positiones} ^{de Fide.} (c) Tract. 4. Dist. 2. num. 30.

Confessari-
us debet se
conformare
opinionem
pœnitentis
verè proba-
bili.

55. CONCL. IV. Confessarius tenetur conformare se quo-
ad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, si ejus opinio
verè probabilis sit, etiam contra propriam opinionem; & con-
sequenter, si pœnitens bonâ fide sequatur sententiam, quæ à pro-
batis Auctoribus tanquam tuta & probabilis defenditur. Confes-
sarius verò eam speculative improbabilem censeat, tenetur is,
deposito, ac relicto proprio judicio, beneficium absolutionis ei-
dem impendere. Ita Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. n. 27. &*
seqq. & communior Doctorum; & favet Scotus *4. dist. 15. q. 1. §.*
ex hoc dico. volens, hoc observandum à Confessario in impo-
nenda pœnitentia. Ratio est: quia auditâ Sacramentali Con-
fessione, non potest Confessarius negare absolutionem pœni-
tenti ritè disposito, nullumque peccati obicem ponenti: atqui
pœnitens sequendo opinionem verè probabilem non peccat,
ac proinde (nisi aliud obster) rectè est dispositus; ergo non po-
test ipsi absolutio denegari. Hinc Layman *lib. 1. tract. 1. c. 5. n. 10.*
sic loquitur: *Reprehendenda est quorundam Confessariorum consuetudo,*
qui veriti pœnitentem contra propriam Sententiam absolvere, eundem ad
aliud Confessarium ablegant, qui oppositam opinionem probabilem tenet:
si enim ille alter absolvere potest, cur non & tu possis? aut cur tua specula-
tiva persuasio pœnitenti obesse debeat?

Præmissa
doctrina
non habet
locum in
Quæstioni-
bus circa
Materiam
facti ver-
sanibus.

56. CONCL. V. Etsi in Quæstionibus de honestate actûs
præmissa doctrina locum habeat, aliter tamen est discurren-
dum loquendo de Materia facti, & quantum attinet ad Quæstio-
nes de natura, conditione, aut valore actûs, prout inter alia sua-
det diversitas utriusque supra *num. 48. & 49.* insinuata. Dicen-
dum proinde cum communissima, & receptissima Doctorum
sententia (quidquid unus, vel alter frustra reclamet) in Materia
facti non esse licitum, sequi Sententiam minùs probabilem mi-
nùsque tutam in concursu probabilioris ac tutioris. Ratio est:
quia nemo potest extra casum necessitatis tutò, ac licitè sese ex-
ponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo:
atqui in Materia facti sequens opinionem minùs probabilem in
conkursu probabilioris ac tutioris, exponeret se gravi periculo
inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra casum
necessitatis, utpote cum juxta hypothesin tali periculo facilè
possit occurrere eligendo opinionem probabilioris & tutio-
rem; ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis
de diligendo proximo, sicut seipsum. Minor probatur indu-
ctione. Sic enim Sacerdos in administratione Sacramentorum
ad-

adhibens materiam vel formam dubiam, minusque probabilem & tutam, cum possit adhibere certam aut tutiorem, exponeret sine ulla prorsus necessitate non solum periculo invaliditatis ipsum Sacramentum, sed etiam recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum dispendio aeternae salutis, si forte sua Sententia minus probabilis a parte rei falsa esset. Similiter Medicus adhibendo medicamina minus tuta, probabilioribus ac tutioribus, quae possent adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendae sanitatis, aut etiam vitae, cum irreparabili damno. Item Judex, adjudicans causam parti minus probabilem sententiam habenti in Jure, exponeret se periculo inferendi grave damnum in bonis fortunae alteri parti litigantium probabilioris sententiam habenti. Siquidem ad evitanda ista damna proximo impendentia, nihil prorsus juvat probabile iudicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Ministro Sacramentorum,
Medico, Judice, Advocato.

57. **Q**uantum igitur attinet in primis ad Ministrum Sacramentorum, sunt eidem observandae, ac praec oculis jugiter habendae, tres illae aureae Regulae, quas Doctor Subtilis in 4. dist. 3. q. 2. §. Tertio de forma. §. Circa istum, adducit, & sequuntur alij communiter. Prima est: Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda. Secunda: Si non adest possibilitas, via tutissima proxima est tenenda. Tertia est ista: Cessante possibilitate causa est supplendum, quod impossibilitas prohibebat. Unde Baptismus v. g. in materia, vel forma dubia collatus, denuo sub conditione iterandus est, ut dicitur in Jure Canonico c. De quibus. de Baptismo.

Tres aureae Regulae sicuti à Ministro Sacramentorum observandae

58. Unde jure merito novissime ab Innocentio XI. damnata est, & tanquam scandalosa, & in praxi perniciosa prohibita sequens Propositio. ordine 1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis. Haec, inquam, Propositio est damnata; ac proinde haec tenenda dicta, praesertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur.

Non licet sequi Opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore.

Diſtæ Re-
gulæ Scori
etiam ob-
ſervanda à
Medico, &
Iudice.

Quid obſer-
vandum à
Medico in
curando in-
firmo?

59. Licet autem ſuprà dictas tres Regulas Doctor noſter ex profeſſio tradiderit obſervandas circa Sacramentorum materiam & formam ab eorum Miniſtro, ceu ſpiritali Medico animæ: oportet nihilominus eaſdem (ſervatâ tamen proportione) etiam obſervari à vero Medico in curandis ægri tudinibus hominis, atque etiam à Iudice in ferendis ſententiis.

60. Quantum igitur attinet ad Medicum, notant commu- niter Doctores, Medicum in curando infirmo debere ſequi ſen- tentias certas, ſi adſint, relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut no- tat Layman *loc. cit. num. 15.* citans plures alios, eſi probabilis opi- nio ſit, medicamentum infirmo profuturum eſſe, non idè ſe- quitur probabile eſſe, quòd liceat Medico, tale medicamentum dubium adhibere: quin potiùs, cum agatur de periculo cor- poris, ſecurior via eſt eligenda. Quare Medici, & Chyrurgi, de- bent ſequi ſententias certas & ſecuras, ſi ſuppetant, rejectis in- certis ac dubiis: graviterque peccat Medicus, ſi experiendi tantum cauſâ inexplorata medicamenta certis dimiſſis infirmo adhibeat, ejuſque ſanitatẽ & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quòd ſi certa curatio non occurrat, tenetur Medi- cus ſectari ea, quæ probabiliora iudicat, poſthabitis opini- onibus minùs probabilibus. Si verò nulla medicamenta ſup- petant niſi dubia & periculofa, tunc prudenter examinandum erit, hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc verò tam ſpes ſanandi, quàm timor & periculum nocendi: & quidem ſi Me- dicus intelligat, certò moriturum infirmum, niſi medicamen- tum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mor- tis, iunctum tamen cum probabili ſpe conferendæ ſanitatis, ad- hibere poterit.

Quid agen-
dum iudici
in iudican-
do?

61. Quantum tandem attinet ad Iudicem, etiam commu- niter notant Doctores, quòd Iudex teneatur iudicare ſecundum ſententiam, quæ inſpectis allegationibus & probationibus pro- babilior eſt, Jurique conformior: nam Iudicis officium eſt, par- tibus litigantibus ſententiam dicere ſecundum merita cauſæ. Unde cavenda eſt doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, ſi circa propositam controverſiam contrariæ ſint opiniones probabiles de jure, poſſe Iudicem relictâ probabilio- re iudicare ſecundum alteram minùs probabilem. Quinimò hæc ſententia modò eſt e- preſſè rejecta ab Innocentio XI. qui damnavit ſequentem, ordine 2. Propositionem; *Probabiliter*

exiſti-

existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

62. Similiter cavenda est illa nonnullorum Theologorum sententia, qui volebant, quando utraque opinio est æque probabilis, integrum esse Judici, quam maluerit opinionem eligere, & secundum eam judicare, imò cessante scandalo nunc secundum unam, nunc secundum aliam. Cavendum, inquam, est ab hujusmodi sententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum esse, si duo æquale jus habent, Judicem, quem oportet esse Juris Interpretem, Justitiæque Administrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immeritò Alexander VII. inter alias etiam sequentem, ordine 26. Propositionem damnavit. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pro alio.* Igitur in tali casu, si post causæ accuratam discussionem neutra litigantium pars, inspectis allegatis, de factò, aut de jure superare videatur, debet Judex vel arbitros partium consensu statuere, vel compositionem suadere, imò etiam imperare, si casus nimium sit intricatus, causaque diutius iam protracta; vel demique cuilibet dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicare.

Præsertim quando litigantes habent pro se Opiniones æque probabiles?

63. Quæres, An id, quòd proximè de Judice dictum est, similiter de Advocato sit sentiendum? Resp. negativè, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc. cit. n. 381, 387. ac seqq.* & quosdam alios. Ratio est: quia Advocati officium non est, definire, sive jus dicere inter partes contendentes, sed uni parti litigantium assistere, atque patrocinium afferre: cum igitur, quotiescunque causa dubia seu controversa est, permittatur parti licet cum adversario contestari, atque propositis juribus & rationibus suis sententiam Judicis dirimentis expectare; consequenter, si Advocatus causam clientuli non manifestè inquam, sed probabilem judicet, licet ejus patrocinium suscipit etiam causam adversarij probabiliorem, & faciliùs obtinendam arbitretur. Imò fieri potest, atque nonnunquam solet, ut pars illa, quæ à principio minus probabilis apparebat, in progressu litis probabilior evadat.

Quid dicendum de Advocatis?

64. Notant tamen Doctores, quòd Advocatus, causam dubiam suscipiens, ad aliqua sit obligatus. Et primò quidem, ut ante omnia diligenter inspiciat causæ sibi propositæ æquitatem, aut probabilitatem; & si injustam comperiat, nullo modo ejus

Quædam obligationes Advocatorum.

stratione. dantur Opiniones probabiles, quas licebit & expediet sequi in casu necessitatis, & quando Opinio probabilior hic & nunc praticari nequit, juxta tres illas aureas Regulas supra n. 57. ex Doctore Subtili allatas.

67. Objicies II. contra dicta n. 63. Judex tenetur ex officio ferre sententiam pro parte probabiliore; ergo & Advocatus poterit solum defendere causam magis probabilem: alioquin enim defendendo causam minus probabilem, induceret judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam sententiam, quam is licite ferre non posset. Resp. negando consequentiam, & paritatem: quia judicis officium est definire, ac jus dicere inter partes litigantes; sicque causam rite prius discussam tenetur ex officio pro parte probabiliore stare, sententiamque ferre. Secus dicendum de Advocato, cujus officium non est definire, atque jus inter partes dicere: sed tantum parti uni assistere, atque (sub positis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per diffinitivam Judicis sententiam fuerit decisa. Neque idcirco Advocatus censetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam solum conatur ostendere partem sui clientuli (prout nonnunquam in progressu litis apparet) esse veriore, sive probabilioem; non autem vult, ut stante minori probabilitate talis causae, pro ea feratur sententia diffinitiva.

68. Urgebis. Cujus causa existit minus probabilis, non potest alteri bellum inferre; ergo neque litem judicalem ipsi movere, & consequenter neque Advocatus tali causae patrocinari. Resp. negando consequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit solum inquisitio veritatis, utri parti revera plus juris competat: simulque hujus decisio relinquitur Judici, cujus est, utriusque partis fundamenta penitus expendere, ac postea litem sententia diffinitiva decidere. Econtra illatio belli, est ipsamet sententiae executio; unde supponit, sententiam esse latam, vel saltem debere ferri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus est minus probabile, non debet sententia pro illo, sed potius contra illum ferri, ac proinde is alteri bellum licite inferre non potest.